

Protokoll fört vid enskild föredragning
Regeringskansliet
Enheten för rättsliga och internationella frågor, Rk1a

Beslutande	Föredragande	Justerat
Minister Nina Fellman	Valadministratör Casper Wrede	Omedelbart

.....

Ärende/Dnr/Exp.	Beslut
-----------------	--------

Nr 57
Utlåtande med anledning av regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring av vallagen.
ÅLR 2017/2108
205 Rk1a

Landskapsregeringen beslöt avge utlåtande enligt **bilaga**.

Bilaga 1

Dokumentnamn	Nr	Sidnr
BESLUT	205 Rk1a	2 (5)
Datum	Dnr	
15.3.2017	ÅLR 2017/2108	

Justitieministeriet

Hänvisning
OM 1/51/2017

Kontaktperson
Casper Wrede

Ärende
**REGERINGENS PROPOSITION TILL RIKSDAGEN
MED FÖRSLAG TILL LAG OM ÄNDRING AV
VALLAGEN**

A. Synpunkter på förslag till röstning per brev

Ålands landskapsregering önskar härmed ge utlåtande över utkastet till proposition till riksdagen med förslag till ändring av vallagen. I propositionen föreslås det att man under vissa förutsättningar ska få rösta per brev i de allmänna valen.

För Åland är förslaget intressant eftersom det sedan 1987 finns ett system för röstning per brev i de åländska lagtings- och kommunalvalen. Om det blir möjligt att rösta per brev också i de riksomfattande val som åländska väljare kan delta i, är det ur både väljarnas och valadministrationens synpunkt givetvis önskvärt att de båda systemen är någorlunda lika till sin funktion. I annat fall kan förvirring lätt uppstå.

Några skillnader mellan det befintliga åländska och det föreslagna fastländska systemet kan konstateras. I de riksomfattande valen föreslås brevröstning vara möjligt endast för väljare som är bosatta eller befinner sig utomlands. I de åländska valen får också personer som på grund av funktionsnedsättning eller sjukdom inte kan ta sig till ett förtidsröstningsställe eller en vallokal rösta per brev. När brevröstning infördes i den åländska vallagstiftningen hade systemet med hemmaröstning inför valförrättare ännu inte införts i rikets lagstiftning, och ett motsvarande system har inte heller senare införts i de åländska valen.

I båda fallen ska en väljare som vill brevrösta beställa de nödvändiga handlingarna från en valmyndighet. I riksvälen föreslås att beställningarna görs centralt hos justitieministeriet, medan det på Åland är de kommunala centralnämnderna som fyller den funktionen. I de åländska valen är det också de kommunala centralnämnderna som stämplar de inkom-

mande röstsedlarna, även de som avser lagtingsvalet. Stämplingen sker i samband med granskningen av förhandsröstningshandlingarna, varvid de stämplade sedlarna av centralnämnden läggs in i nya innerkuvert vilka öppnas och räknas på valdagen, kommunalvalsrösterna av kommunala centralnämnden och lagtingsrösterna av centralnämnden för lagtingsval, tillsammans med övriga förtidsröster i lagtingsvalet.

I propositionen föreslås att det vid röstningstillfället ska närvara två vittnen som fyllt 18 år, som intygar att röstningen försiggått enligt bestämmelserna. Något motsvarande krav finns inte i den åländska vallagen.

Av de konstaterade skillnaderna mellan de båda systemen är det kravet på två vittnen vid röstningen som innebär den största praktiska skillnaden för väljarna. Vittnena ska tillgodose kravet på att röstningen genomförs utan otillbörlig påverkan av den röstande. Någon möjlighet att närmare säkerställa vittnenas integritet och autenticitet finns däremot inte, och de kan inte ställas till något ansvar.

Såväl i riket som på Åland kan det bli aktuellt att införa röstning via internet i de allmänna valen. Vid internetröstning uppstår motsvarande problem som vid brevröstning när det gäller omständigheterna vid röstningstillfället. Vid röstning via internet finns dock ingen möjlighet att förmedla personuppgifter angående eventuellt närvarande vittnen. Att ha olika krav för olika system för oövervakad röstning förefaller inte ändamålsenligt. Det borde därför övervägas om krav på vittnen vid brevröstning verkligen tillför något väsentligt när det gäller att garantera röstningens autenticitet och kvalitet.

De åländska erfarenheterna av röstning per brev omfattar alla lagtingsval och kommunalval sedan 1987. Möjligheten har alltså funnits i 8 val hittills. Det saknas en samlad statistik över hur många väljare som utnyttjat möjligheterna i de olika valen. Brevrösterna blandas och räknas ihop med övriga förtidsröster. I samband med det senaste lagtings- och kommunalvalet 2015 gjorde dock landskapsregeringen en liten översyn över användningen. Den visar att ca 150 personer röstade per brev i lagtingsvalet. Det utgör ca 1 % av alla röstande och ca 3 % av de förtidsröstande. Användningen av brevröstning ser ut att ha minskat över tiden. Brevröstningen har dock ansetts motiverad, bland annat på grund av att det för de åländska valens del inte är praktiskt möjligt att anordna förhandsröstning på olika platser i utlandet på det sätt som sker i de riksomfattande valen, eller för den delen i hemlandet utanför Åland. När systemet infördes motiverades det också med att sjömännens möjligheter att delta val borde förbättras. Numera är dock antalet sjömän i utrikesfart betydligt lägre, och deras frånvarotider är inte lika långa som förr.

Ungefär var tionde brevröst kom fram för sent för att kunna beaktas. Ett antal väljare utanför Åland var under den aktuella tiden i kontakt med en

valmyndighet men kunde konstatera att postgången inte var tillräckligt snabb för att tillåta dem att brevrösta. Det gällde även personer i Ålands närregioner. Det är alltså angeläget att på olika sätt uppmana personer som önskar rösta per brev att kontakta vederbörande myndighet i så god tid som möjligt, och att expediera deras beställningar av brevröstningshandlingar omedelbart.

Landskapsregeringen genomförde också en undersökning av inställningen till röstning via internet. Endast 9 av 115 svarande brevröstare svarade ”nej” på frågan om de skulle rösta via internet om den möjligheten hade funnits. De negativa synpunkter som framkommer gäller främst tvivel på säkerheten och integriteten vid röstning via internet. De positiva synpunkterna övervägde emellertid, och kritik mot det omständliga brevröstningsförfarandet framfördes av flera svarande.

Vid införande av röstning via internet är det vanligt att tillåta väljaren att rösta flera gånger. Detta som ett sätt att minska riskerna för otillbörlig påverkan vid röstningstillfället. Vanligen kan man också annullera sin internetröst genom att avge en ”vanlig” röst i en vallokal, i vissa fall till och med på valdagen.

Ett liknande förfaringssätt borde övervägas även vid röstning per brev. Att avge flera röster skulle alltså inte ses som försök till valfusk, utan mera som ett sätt att förbättra röstningens integritet. Det kräver emellertid att det finns klara bestämmelser för vilken av flera röster som avgetts på olika sätt ska räknas, och också vilken av flera röster som avgetts på samma sätt men vid olika tidpunkter. Sådana bestämmelser bör införas i lagstiftningen.

B. Övriga synpunkter på vallagstiftningen som landskapsregeringen önskar framföra

Landskapsregeringen vill ta tillfället i akt och framföra övriga önskemål om ändringar i vallagen. Från åländskt håll har redan tidigare framförts förslag om att de åländska politiska organisationerna skulle kunna agera även i riksdagsvalen under sina egna namn och utan att behöva bilda tillfälliga valmansföreningar.

Enligt Finlands grundlag får kandidater i riksdagsval ställas upp av registrerade partier och ett i lag bestämt antal röstberättigade som har bildat en valmansförening. Inför riksdagsval på Åland gäller emellertid inte denna grundregel: här kan endast valmansföreningar ställa upp kandidater. Valmansföreningarna kan också vara mindre än i riket i övrigt. På Åland behövs bara 30 röstberättigade personer för att ställa upp en kandidat, i de andra valkretsarna är antalet 100.

Ingen av de åländska politiska organisationerna är registrerad i Finlands partiregister. För det krävs 5 000 namnunderskrifter vilket torde vara omöjligt att samla på Åland. Och även om de vore registrerade skulle de således inte få ställa upp kandidater på Åland. Denna inskränkning har tillkommit som ett skydd för Åland och dess särskilda status mot att rikspartier ska agera inom det självstyrda området.

De större åländska politiska organisationerna är i stället registrerade som vanliga föreningar i Patent- och registerstyrelsens föreningsregister. Föreningsfriheten ligger utanför den åländska självstyrelsens kompetensområde, och Åland kan därför inte föra egna register över föreningar. Valmansföreningar behöver inte registreras överhuvudtaget, de har mycket begränsade uppgifter som enbart är aktuella vid val och de behöver till exempel inga stadgar. De har inte heller någon ekonomisk verksamhet.

De åländska registrerade politiska föreningarna har särskilda rättigheter i samband med val på Åland. Från och med valet 1999 får de ställa upp kandidater i lagtingsval utan att bilda valmansföreningar. I den åländska vallagstiftningen benämns dessa föreningar ”etablerade politiska föreningar”. En förutsättning, förutom att de är införda i föreningsregistret, är att de redan är (eller har varit) representerade i Ålands lagting under sitt registrerade namn. Vid 2007 års val fick de vissa rättigheter också i kommunalval, och dessutom gavs ”etablerade kommunala politiska föreningar” motsvarande rättigheter i kommunalval.

Man kan hävda att partilagens krav på ett antal stödunderskrifter för att registrera ett politiskt parti (5 000 namn = ca 0,1 % av landets befolkning) på Åland har ersatts av ett krav på ett tillräckligt understöd i val för att bli representerad. Den faktiska tröskeln för inval i det åländska lagtinget ligger på ca 300 röster, motsvarande ca 1,0 % av befolkningen. En nybildad politisk organisation måste dock alltid bilda en valmansförening första gången den ställer upp i ett val på Åland.

För såväl väljarna som för de politiska föreningarna på Åland vore det önskvärt att dessa skulle kunna ställa upp kandidater i riksdagsvalen direkt under sina egna namn. Omvägen via en valmansförening, som inte har någon egen verksamhetsbas, förefaller onödig och kan verka förvirrande för väljarna. Hur många kandidater som skulle få ställas upp, och vilka typer av samarbeten som skulle vara möjliga, behöver ännu övervägas.

Minister

Nina Fellman

Valadministratör

Casper Wrede